

Aleg. 215!

Sprawozdanie

komisyi sanitarnej o przedłożeniu rządowem, dotyczącem urządzenia służby zdrowia w gminach.

Wysoki Sejmie!

W roku 1873 przedłożył c. k. rząd na podstawie §. 5. ustawy państwowej z 30. kwietnia 1870 r. wys. Sejmowi po raz pierwszy projekt do ustawy o organizacyi służby zdrowia w gminach galicyjskich. Wedle tego projektu miało każde miasto, z wyjątkiem Lwowa i Krakowa, liczące 6000 lub więcej mieszkańców, tworzyć samoistny okręg sanitarny.

Lekarzy w tych okręgach miały mianować gminy. Resztę kraju dzielił projekt ustawy na okręgi zdrowotne, obejmujące 7000 ludności wiejskiej o obszarze 2 mil kradrat. Obszarów dworskich nie wliczono w te okręgi zdrowotne. Lokal celem odosobnienia chorych z chorobami zakaźnymi miały dostarczyć gminy, jakoteż miało być ich obowiązkiem starać się o dostateczną liczbę akuszerok do pielęgnowania rodzących i położnic.

Wedle tego projektu wszystkich lekarzy okręgowych tak miejskich jakoteż i gminnych miało być 739, a koszta utrzymania li tylko służby zdrowia miały wynosić pół miliona i gminy miały je ponosić bez jakiegokolwiek współudziału ze strony państwa.

Wysoki Sejm przechodząc na posiedzeniu dnia 14. stycznia 1874 r. do porządku dziennego nad tem przedłożeniem rządowem o organizacyi gminnej służby zdrowia, powziął następującą uchwałę:

1. Sejm przechodzi nad przedłożeniem rządowem o organizacyi służby zdrowia w gminach, do porządku dziennego.

2. Sejm przyjmuje z motywów w sprawozdaniu przytoczonych następujące zasady, które przesyła wysokiemu rządowi do uwzględnienia ich przy ułożeniu innego projektu organizacyi służby zdrowia, mianowicie: a) okręgi zdrowotne winny obejmować około 15.000 mieszkańców, b) urządzenie służby zdrowia ma być zastosowane także do obszarów dworskich.

3. Sejm wyraża przekonanie, że skarb państwa powinien się przyczyniać do utrzymania służby zdrowia w gminach.

Na tegorocznej sesyi Sejmu krajowego wniósł c. k. rząd ponownie projekt ustawy o organizacyi służby zdrowia w gminach galicyjskich z uwagą, że uchwały wysokiego Sejmu

z dnia 14. stycznia 1874 r. pod a) i b) zostały w obecnym projekcie ustawy w zupełności uwzględnione, gdyż z jednej strony ilość okręgów sanitarnych zmniejszono do połowy a z drugiej wciągnięto obszary dworskie do organizacji. W końcu nadmienia c. k. rząd, że nie ma żadnej ustawowej podstawy do żądania, aby skarb państwa miał bezpośrednio przyczyniać się do kosztów organizacji gminnej służby zdrowia, gdyż w żadnej prowincyi, które zorganizowały u siebie gminną służbę zdrowia, państwo nie przyczynia się do pokrywania połączonych z tem kosztów.

Komisya sanitarna, wzięwszy pod gruntowną rozwagę przedłożony Wysokiemu Sejmowi przez c. k. rząd projekt ustawy o organizacji gminnej służby zdrowia, zastanawiała się nad tem czy zachodzi istotna potrzeba ustawy o urządzeniu służby zdrowia u nas, nad przyczynami złych stosunków zdrowotnych w naszym kraju, nad środkami, za pomocą których możnaby je usunąć, w szczególności zaś nad urządzeniem służby zdrowia w gminach i nad kosztami powstałymi z takiego urządzenia.

Wedle sprawozdania komisji krajowej Rady zdrowia o stosunkach zdrowotnych w Galicyi stan ich niewątpliwie zaliczony być winien do nader niepomyślnych.

Porównując daty statystyczne ogłoszone przez krajową Radę zdrowia z datami centralnej komisji statystycznej, to przekonywamy się, że Galicya z W. Ks. Krakowskiem utracą na choroby nagminne prawie połowę zmarłych w całym państwie; i tak, gdy śmiertelność średnia w całym państwie, nie wyłączając Galicyi, wynosiła w 1886 r. 31.82 na 1000 mieszkańców, to w samej Galicyi doszła do 35.01%.

Co do liczby dzieci nieżywo urodzonych, to wykazują nam daty statystyczne, że liczba takowych wzrasta z każdym rokiem, i tak gdy w roku 1884 umarło 6741

"	1885	"	6830
"	1886	"	7035, to
"	1887	"	7533, objaw ten

dosadnie wykazuje nam brak należytej opieki przy porodach.

Stan ten rzeczy, jakkolwiek wymownie świadczy o potrzebie niesienia pomocy lekarskiej ludności w kraju naszym, to jednak nie może być uważany jako główny a jedyny powód niekorzystnych stosunków zdrowotnych. Albowiem jako równoległe idące przyczyny wchodzi zły i niedostateczny wyżywienie ludności, mieszkania nędzne i niezabezpieczające należytego utrzymania zdrowia, dość powszechne ubóstwo a wreszcie i niepomyślne stosunki klimatyczne.

Jeżeli porównamy ilość pożywienia dziennego mieszkańców Galicyi z ilością użytego pokarmu dziennego w innych krajach, to przekonamy się, że nie ma drugiego kraju w Europie, w którymby się tak lichy żywiono, jak u nas, a fizjologicznie rzecz biorąc, pokarm ten nie jest wystarczającym, aby dał człowiekowi potrzebne siły i należyte zdrowie. I nie dziw temu, bo gdy Niemiec przeciętnie skonsumuje na rok 33 kilogramów mięsa a 200 zboża, Anglik 50 kilogramów mięsa a 217 zboża, to mieszkaniec Galicyi 10 kilogramów mięsa i 114 zboża.

Nasz lud prawie przez cały rok mięsa nie używa, żyje on tylko kartoflami z małym dodatkiem owoców strączkowych, a ten brak zdrowego i odpowiedniego pożywienia wpływa zgubnie na rozwój sił fizycznych.

Dalszem następstwem niedostatecznego i złego wyżywienia jest to, że choroby nagabują nędznie i głodem wycieńczonego człowieka prędkiej, gdyż mniejszą jest odporność przeciw wszelkim chorobom.

Powinniśmy się więc starać o rozszerzenie oświaty i dobrobytu u ludu naszego, a zatem o podniesienie rolnictwa i przemysłu domowego. Gdy lud nasz pozna, że oświata i praca daje mu zarobek i dochód, a zarabiać może wtedy tylko, gdy pracuje, a pracować, gdy się dobrze żywi, więc będzie się dobrze żywić, aby mózdz lepiej pracować i na odwrót. Gdy lud nasz przyjdzie do tego przekonania, to z całą pewnością śmiertelność u nas zmniejszy się zna-

cznie. A że na pewne skarłowacenie fizyczne młodzieży naszej oddziaływać może i dzisiejszy system szkolny, wykazuje ta okoliczność, iż dziecko już od szóstego roku życia swego musi w zgiętej postaci po kilka godzin dziennie przesiedzieć w ławce szkolnej, a następnie drugich kilka godzin przygotowywać się w domu, czy jest więc czas, aby dziecko mogło rozwinąć się fizycznie? Czy to ustawiczne siedzenie w zgiętej postaci w ławkach szkolnych nie wpływa szkodliwie na rozwój ciała rozwijających się dziewcząt, podobnie jak to ma miejsce u chłopców w wieku dziecięcym, użytych do pracy w warsztatach? Również należy się więc domagać wprowadzenia do szkół gimnastyki jako przedmiotu głównego i obowiązkowego.

A cóż dopiero powiedzieć o większej części pomieszczeń naszych włościan — ciasnych, dymnych, bez należytego oświetlenia, a przytem zimnych.

Temu zaradziłaby odpowiednia ustawa budownicza dla miasteczek i wsi, uwzględniająca wymogi higieny mieszkań.

Że nieuregulowane rzeki, wylewając niszczą plony naszych pól, zubożają corocznie niemal ludność naszą, stwarzają szkodliwą stałą wilgoć, rzecz to powszechnie wiadoma.

Choroby syfilityczne toczące zdrowie ludzkie, częstokroć całych generacyj, wymagają szczególnej opieki.

Ze względów zdrowotnych pożądaną też jest instrukcja dla chorób nagminnych na podstawie najnowszych badań bakteriologicznych. Jeżeli wysoki rząd dla chorób epizootycznych wydał ustawę, to mamy prawo domagać się odpowiedniej ustawy i dla chorób epidemicznych.

Ważną sprawą jest również uregulowanie nadzoru policyjnego nad życiem i zdrowiem niemowląt, których matki trudnią się mamczeniem. Ile to niemowląt umiera rocznie z braku należytego dozoru?

Chociaż wysoki rząd nosi się już z zamiarem zaprowadzenia inspektorów sanitarnych na wzór instytucji inspektorów przemysłowych, którzyby kontrolowali, czy to co ustawy nakazują, co władze zarządzają, zostało należycie wykonanem, — jednak sprawa ta zdaje się, iż zbyt wolno postępuje.

Z przedstawionych motywów widzimy, że głównymi przyczynami niepomysłnych u nas stosunków zdrowotnych są złe i niedostateczne wyżywienie ludności, mieszkania nędzne i nie zabezpieczające należytego utrzymania zdrowia i dość powszechne ubóstwo jakoteż brak urzędzeń sanitarnych.

Jak już powiedzieliśmy te złe stosunki nasze zdrowotne dadzą się usunąć jedynie przez różne środki zaradcze, do których należy także i organizacja służby zdrowia w gminach.

Organizacja ta jednak pociągnąćby musiała nader wysokie koszty — w ślad zatem obciążenie ludności nowymi opłatami i tak już obecnie ogromnie przeciążonej.

Okoliczność ta jak niemniej względ, iż kraj nasz znajduje się w wręcz odmiennych stosunkach, niż inne kraje koronne, — że w szczególności granicząc z Rosją i Rumunią, przez to samo narażony jest częściej na zawlekanie chorób zakaźnych, jak również, iż projektowana organizacja służby zdrowia, oddawać ma w zakresie poręczonym niemałe usługi administracji państwa — uprawnia kraj do stanowczego żądania, iżby do pokrycia kosztów wynikłych z organizacji służby zdrowia, obok kraju i bezpośrednio interesowanych przyczyniał się i skarb państwa.

Koszta jakie pociągnie za sobą urządzenie służby zdrowia w gminach galicyjskich oblicza przedłożony Wys. Sejmowi projekt rządowy na 222.554 zł. a to: gminy i obszary dworskie miałyby uiszczać na opłacenie poborów służbowych lekarzy okręgowych rocznie 150.965 zł. a fundusz krajowy na zasadzie §. 16. al. 2. projektu ustawy kwotę 126.589 zł. jako subwencje

dla pojedynczych okręgów, któreby nie były w możności całkowicie pokryć poborów służbowych lekarzy okręgowych. Od tego należy jednak odliczyć dotychczasowe koszta szczepienia w kwocie 55.000 zł., gdyż lekarze okręgowi tę czynność wykonywaćby musieli bezpłatnie, przeto fundusz krajowy dopłacałby tylko 71.589 zł.

Komisya sanitarna jest tego zdania, że projekt rządowy oblicza koszta te za nisko, bo gdy doliczy się koszta wypływające z §. 19. al. c) projektu ustawy, to jest, że „gminy i obszary dworskie mają także postarać się o to, aby położnice bez przytulku, które nie mogą być oddane do publicznego zakładu położnic, jakoteż chorzy, których przenosić nie można, a którzy bez opieki pozostają lub potrzebują koniecznie odosobnienia, znaleźli odpowiednie swemu stanowi pomieszczenie i opiekę“, — gdy dalej doliczą się wydatki wypływające z §. 19 al. a) b), to jest, że w miejscu siedziby lekarza gminnego mają gminy postarać się o lokal, w którym chorzy z jakiegobądź powodu nie mają innego pomieszczenia ani opieki, lub też nie mogą być oddani do szpitala, a nakoniec, że taki lokal ma być odpowiednio urządzony oraz zaopatrzony w przyrządy ratunkowe, potrzebne w nagłych niebezpieczeństwach życia i w nosze dla chorych, nakoniec, gdy doliczymy koszta, które na gminy chce nałożyć projekt ustawy w §. 18 i 19. al. d), a to, że „każda gmina jest obowiązana, albo sama dla siebie, albo wspólnie z innymi gminami i obszarami dworskimi postarać się o bezpłatną pomoc przy porodach ubogich kobiet przez ustanowienie akuszerki gminnych, jakoteż obowiązek gmin i obszarów dworskich ponoszenia kosztów z własnych funduszków za leki przepisywane ubogim chorym“, — gdy więc wszystkie te koszta zliczymy, to rachunek nam wykaże, że wszystkie te zarządzenia kilkakrotnie przekroczą ową kwotę. Ten więc ciężar może milionowy miałyby nasze gminy ponosić.

Słusznie więc i sprawiedliwie będzie, jak to już podnieśliśmy, by w razie urzeczywistnienia zamierzonych urządzeń sanitarnych przyczyniał się i skarb państwa.

Nowy projekt ustawy o organizacji służby zdrowia u nas w bardzo wielu paragrafach narusza zasadę autonomji, nie uwzględnia stanowiska władz autonomicznych, należy więc wezwać wysoki rząd, aby w nowo wypracować się mającym projekcie, te nasze żądania były w całości uwzględnione.

W myśl ustawy z 13. marca 1889 dz. u. kr. nr. 24 obowiązane są gminy miejskie ustawą tą objęte, do utrzymywania lekarzy miejskich. W ścisłym więc interpretowaniu tego obowiązku potrzeba, iżby w drodze rozporządzenia określone szczegółowo zostały obowiązkowe czynności lekarzy miejskich.

W myśl tego więc czyni komisya sanitarna odpowiedni wniosek. Nadto z uwagi na ważność poznania przepisów higieny, zdaniem komisji, jest rzeczą nader ważną, aby wysoki rząd ustanowił w uniwersytecie krakowskim zakład higieniczny, wraz z katedrą higieny i ażeby zaprowadził w Galicyi obowiązkowe wykłady higieny we wszystkich seminariach nauczycielskich męskich i żeńskich.

Organizacji służby zdrowia u nas stoi na przeszkodzie i brak lekarzy, a statystyka wykazuje, że Galicya ze wszystkich krajów koronnych posiada najmniej lekarzy i tak gdy we Lwowie i Krakowie przypada jeden lekarz na 656 głów, to na prowincyi jeden na 10.000 mieszkańców.

Cyfry te świadczą więc, że mamy jeszcze za mało lekarzy dla potrzeb ludności i organizacji służby zdrowia u nas. Musimy też uwzględnić, że wielu z lekarzy galicyjskich są już na różnych posadach stałych, dalej musimy wziąć w rachubę lekarzy wiekowych, chorych i tych którzy sobie już obrali stałą siedzibę.

Temu brakowi lekarzy u nas zaradzić może tylko założenie wydziału lekarskiego przy wszechnicy lwowskiej.

Mniejszość komisji sanitarnej złożona z posłów Dra Korczyńskiego, Dra Czyżewicza i Stanisława Jędrzejowicza, z motywowaniem powyższem się nie zgodziła.

W myśl powyższego wyводу komisya sanitarna przedkłada Wysokiemu Sejmowi następujące wnioski do uchwały i prosi o ich przyjęcie:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm wzywa c. k. rząd, ażeby z uwzględnieniem stanowiska władz autonomicznych, przedłożył nowy projekt o urządzeniu służby zdrowia w gminach, albowiem na podstawie niniejszego projektu do merytorycznych uchwał przystąpić nie może, a to z uwagi, że zdaniem Sejmu z mocy ustawy państwowej z roku 1870 wkładającej na państwo obowiązek zapobiegania chorobom epidemicznym, skarb państwa do pokrycia kosztów organizacyi i utrzymania służby zdrowia przyczyniać się winien.

II. Sejm wzywa Wydział krajowy, ażeby w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem wydał instrukcyę, określającą w miasteczkach, w których obowiązuje ustawa gminna z dnia 13. marca 1889 Dz. u. kr. l. 24 urządzenie służby zdrowia, a w szczególności określającą stanowisko, zakres działania i obowiązki lekarzy miejskich.

III. Sejm wzywa c. k. rząd, aby ustanowił w uniwersytecie krakowskim zakład higieniczny wraz z katedrą higieny i ażeby zaprowadził w Galicyi obowiązkowe wykłady higieny we wszystkich seminariach nauczycielskich męskich i żeńskich.

IV. Sejm wzywa ponownie rząd, aby co rychlej uzupełnił uniwersytet lwowski przez zaprowadzenie wydziału lekarskiego.

Petycye gmin l. 1008, 1009, 1010, jakoteż petycya tow. lekarzy galic. l. 1181 uznaje się za załatwione powyższą uchwałą.

We Lwowie dnia 7. listopada 1889.

Zastępca przewodniczącego:

Lenartowicz w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Julian Olpiński w. r.

